

Lem Kirke Runesten

Wikingertid

Runesteine

Runesteine

Lem kirke set fra sydøst. Kirkeskibet er stenbygget og senere er våbenhus og tårn tilføjet.

INDLEDNING TIL DE DANSKE RUNESTEN:

Runesten - Telegrammer fra fortiden

Runesten - de ældste magiske, rørende og betagende meddelelser vi har i skriftlig form, taler til os i telegramform fra en fjern fortid med fortællinger indhugget i sten. De står endnu spredt i det danske landskab og rigtigt afkodet giver de indblik i livet for mere end tusind år siden med store bedrifter, forfald, svig og død og med både helte og skurke. Runestenene, med deres evigt varende sætninger, er fra en tid hvor nutidens samfundssystem blev grundlagt og løfter lidt af sløret for, hvor vi kommer fra og fungerer som et spejl for nutiden.

Fra det gamle danske land - altså nutidens Danmark. Skåne og Slesvig - kender vi til omkring 260 runesten. De udgør dog blot en lille del af det oprindelige og ukendte antal. De første runesten blev rejst i begyndelsen af vikingetiden omkring år 700, men langt de fleste stammer fra vikingetidens slutning ca. år 975-1025 efter kristendommens indførelse.

De fleste runesten er ligesom stenalderens stendysser nu forsvundet. I det, med undtagelse af Bornholm, bjergfattige danske landskab, har store sten altid været et eftertragtet byggemateriale. Mange runesten forsvandt derfor og blev for eksempel blev genanvendt ved opførelsen af landets mere end 1.500 stenbyggede kirker fra 1100-tallet og indtil reformationen 1536, eller slået til skærver i forbindelse med for eksempel vej- og broanlæg og senere jernbaner.

Kun enkelte af de danske runesten står i dag på deres oprindelige plads i det åbne land. Runestenene blev rejst ved samfundets samlingssteder f.eks. gravhøje, broer, veje og overgangssteder i landskabet, hvor de med sikkerhed blev set og måske også opsøgt for at mindes den afdøde, der som regel, sammen med runestensfabrikanten, nævnes med navn i runeteksten.

I dag står runestenenes tekster blot indhugget i stenens overflade og sammen med senere forvitring og anden påvirkning af stenens overflade, kan runerne ofte være svære at se og afkode. I vikingetiden stod runerne nok tydeligt frem. Flere runesten har vist spor fra en nu for længst forsvunden opmaling med for eksempel klare okkergule og røde jordfarver, som gav liv til både tekst og inskriptioner.

Bevaring og fredning.

Runestene blev først beskyttet gennem fredning med Naturfredningsloven i 1937 og kun et fåtal står stadig nær eller på deres oprindelige placering. Fra midten af 1800-tallet fik runestenene interesse som nationale monumenter og suppleret med nationalromantiske forestillinger, blev de fleste tilbageværende runesten flyttet til beskyttet område ved landets kirker og herregårde og museer. Flere runesten fra landskabet formodes også at være flyttet til kirker allerede i vikingetiden – måske i et forsøg på af kristne de gamle hedenske sten og grave, hvor de ofte stod.

Østjysk centrum for runesten.

Østjylland er et område med flest kendte runesten i Danmark. Fra området mellem Århus-Viborg-Hobro og Randers og ud på Djursland kendes omkring 50 runesten, hvoraf 9 nu er forsvundet af mange forskellige årsager – for eksempel Københavns brand i 1728. Nuværende Randers Kommune er med det Kronjyske område yderst godt repræsenteret med kendskab til hele 23 runesten, hvoraf 4 er forsvundet. Med fund af 6 runesten står Langå sogn særligt frem, som det mest runestensrige sogn i Danmark, men kun 2 heraf er bevaret: en ved [Langå kirke](#) og en udstillet på Museum Østjylland i Randers. 12 yderligere runesten kan stadig opleves ved og i 8 forskellige kirker i Randers Kommune og disse er omtalt her på fortidsmindeguiden.

Nordens ældste skriftsprog.

At riste (skrive) eller læse runer var sikkert kun behersket af ganske få i jernalder og vikingetid. Forud lå årtusinders dybe traditioner for mundtlig overlevering og fortælling og med dette første nordiske skriftsprog grundlagdes den virkelighed, vi i dag omgiver os med i al selvfølgelighed både trykt og digitalt.

Runer er nordens ældste skriftsprog og fungerede som et nordisk sidestykke til det latinske alfabet fra omkring år 200 e.Kr. Først sent i middelalderen i 1400-tallet vandt det latinske alfabet indpas i Norden. Runer blev ikke bare indhugget ("ristet") på runesten. Fra arkæologiske udgravninger, hvor organisk materiale er bevaret, kendes talrige såkaldte "runepinde" og "runestave" med forskellige indskrifter om varer, aftaler eller regler – og selv kærlighedsbreve blev forfattet med runer.

Vikingetidens runealfabet, det såkaldte "Futhark" med i alt 16 tegn, har sit navn efter alfabetets første 6 tegn. Det afløste i vikingetiden jernalderens ældre 24 tegns runealfabet. I løbet af middelalderen udviklede runealfabetet sig igen til at omfatte 32 tegn. I vikingetidens runealfabet benyttedes flere runer om mere end én betydning/bogstav og udvidede derved mulighederne i det snævre 16 tegns alfabet.

Lem runestenen. Foto: Roberto Fortuna, Nationalmuseet.

Den lidt over 1 meter høje runesten i grårød granit/gnejs dateres til år 970 – 1020, altså sen vikingetid. Stenens top, bund og bagside har brudspor. Toppen mangler og runefladen er ret ujævn. Flere runer er sikkert forsvundet under tilhugningen af stenen til brug som trappesten og særligt i det højre runeband står runerne svage. I stenens højre side ses også en revne i toppen.

Teksten i såkaldt "konturorden" (se også Borup runestenen – [LINK](#)) som følger stenens kant begynder nederst i stenens venstre side og siger oversat til olddansk og nudansk:

"... s[t]en þannsi [æftiR] Aurik broþur sinn."

"[?Th... ?rejste] denne sten efter sin bror Urik/Vrik"

FOTO

Runeteksten er altså en klassisk mindetekst, som Th? rejste over sin afdøde bror Urik eller Vrik. Stenens oprindelige placering kan vi kun gisne om, men et godt bud er ved en af de 4, nu sløjfede, gravhøje, som vi ved, har ligget på markerne omkring Lem og som sikkert har leveret mange sten til kirkegårdsdiget.

Nyere genstandsfund fra brug af metaldetektor og flere gravfund fra romersk jernalder viser tydeligt at området var beboet op gennem oldtiden, men endnu mangler vi at finde vikingetidens boplads.

Se virtuel tour af Lem Kirke på Google Maps: [KLIK HER](#)

Se mere om kirkens kalkmalerier [HER](#)

På Nationalmuseets hjemmeside kan du finde meget mere om de spændende runesten og runeskriften: [KLIK HER](#).

Herunder kan du møde Lisbeth Imer fra Nationalmuseet, som fortæller om de danske runesten.

<https://www.youtube.com/embed/sOaIYLPdiH0>

<https://www.youtube.com/embed/vGZhHzDwNj8>

Tilmuret indgang i nordsiden.

Lem-runestenen som blev fundet i 1957, står nu opsat i kirkens våbenhus.

Lidt af runestenens top mangler.

Trappen i kirkegårdsdiget hvor runestenen blev fundet i 1957.

Zugang

Adresse:

Lem Kirke, Lemvej 51, 8930 Randers NØ

Link Lem Kirke:

<https://www.sanktandreas-lem.dk/lem-kirke>

Koordinater:

56.503624, 10.062672

KRAK kort: _

<https://map.krak.dk/m/9Fwbf>

Faciliteter

- Offentlig P-plads ved kirkens indgang mod Lemvej
- Offentligt toilet ved kirken.
- Afstand til fortidsminde: 30 meter.

Kørselsvejledning

- Lem Kirke ligger i den lille landsby Lem kun ca. 3 km nord for Randers
Følg Hadsundvej ud af Randers og vejskilte mod Lem. Følg Lemvej ind gennem byen. Kirken ligger på venstre side.
- Kirken er normalt åben i dagtimerne fra 9.30-12.30, eller når graver arbejder på kirkegården.
For aftale om åbning kontakt graver Per Thaudal tlf. 51 98 74 95 / graverasfergkirke@gmail.com

Se Lem Kirke, virtuel tur på Google Maps: [KLIK HER](#)

Praktische Informationen

ADRESSE

8900 Randers, Mitteljütland

EIGENTUMSVERHÅLTNISSE

Staatliches Eigentum

GPS

56.503690, 10.062790

UTM

E565411 N6262639